

„Beszélő nádak itt is mindenütt. Összesúgnak-búgnak, bólingatnak. Szárcsa sikkant rejtekükben, riadót fúj Nádországnak: Vigyázzatok, csitt-csitt!... Ember van itt!... Álom ez, édes álom, amelyből bár ne kellene felébrednem soha!”

Bársony István

Nádvilág és lápvilág a Fővárosban

Földrajzi helyzet, megközelítés

A főváros XVI. kerületében, Cinkotán található a terület a Cinkotai út és közigazgatási határ közötti részen.

Megközelítése: az Örs vezér tér felől a 276E -os busszal a Naplás úti végállomáshoz, onnan 15 percet kell gyalogolni, vagy már előtte leszállni a Cinkotai garázs megállónál. Célszerű a Simongát utcától a patak mentén haladni a tó felé, így útközben láthatják az alsó-láprét növény- és állatvilágát. Másképp a 46-os busszal közelíthetjük meg. Az Erdei bekötő út utcai buszmegállótól körülbelül öt percet kell sétálnunk. A terület a 146A jelű busz Cinkotai garázs végállomásától is megközelíthető kis sétával.

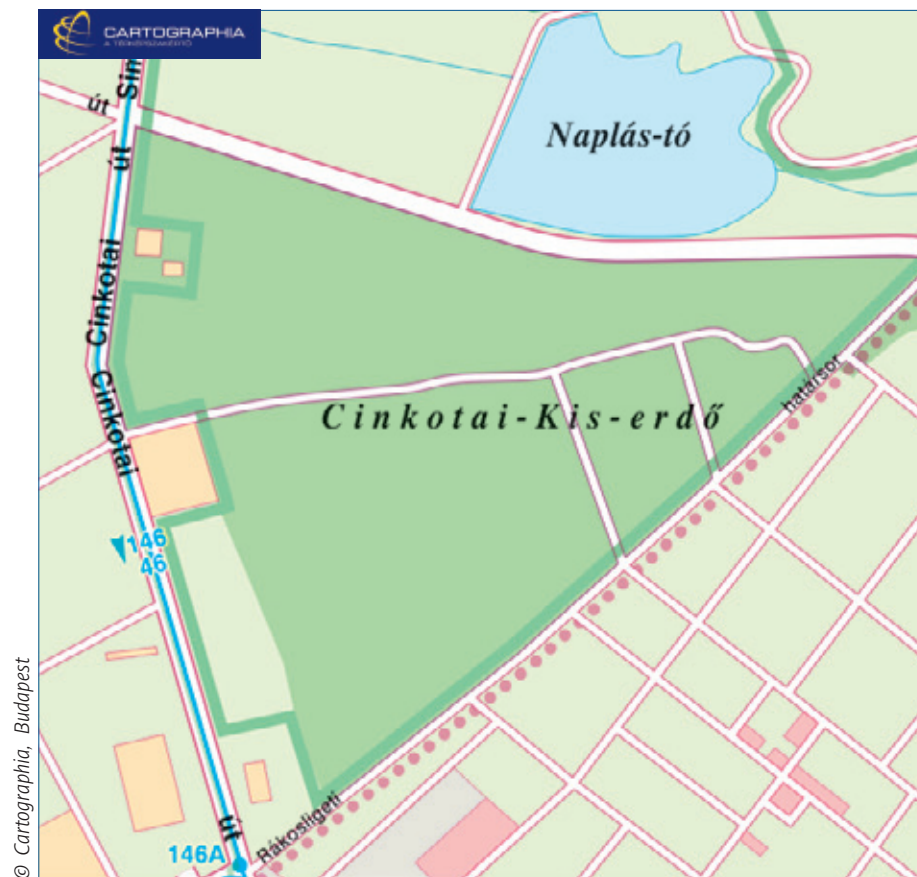
Autóval Cinkota felől a Vidám vásár – Simongát – Nógrádverőce (más néven Naplás) utakon haladva, vagy az M0-ás rákoskeresztúri lehajtója felől az Almásháza utca – Naplás út útvonalon közelíthetjük meg. Közvetlenül a tó partján, a Naplás út szélén van lehetőségünk parkolni.

Általános leírás

A Naplás-tó (hivatalos nevén Szilas-pataki *árvízvédelmi tározó*) Budapest legnagyobb kiterjedésű állóvíze (16 ha) Cinkota mellett. A tó és közvetlen környezete 1997 óta védett terület. Maga a tó intenzív horgászvíz.

A 16 hektáros Naplás-tó és környéke Budapest második legnagyobb, összesen 152 hektáros természetvédelmi területe. Ebbe beletartozik a Naplás-tó, a tavat tápláló Szilas-patak egy része és az azt követő láprétek, illetve a Cinkotai-kiserdő is.

A Naplás-tó egy mesterségesen, árvízvédelmi céllal létrehozott víztározó. A terület védetté nyilvánításának indoka a fővárosban egyedülálló természetes növénytakaságok, védett és veszélyeztetett növényfajok, a rendkívül gazdag állatvilág védelme, valamint a jelentős tájképi és rekreációs értékének megőrzése volt. A tó melletti elegyes akác-fenyves-tölgyes erdőt 1970 körül telepítették.

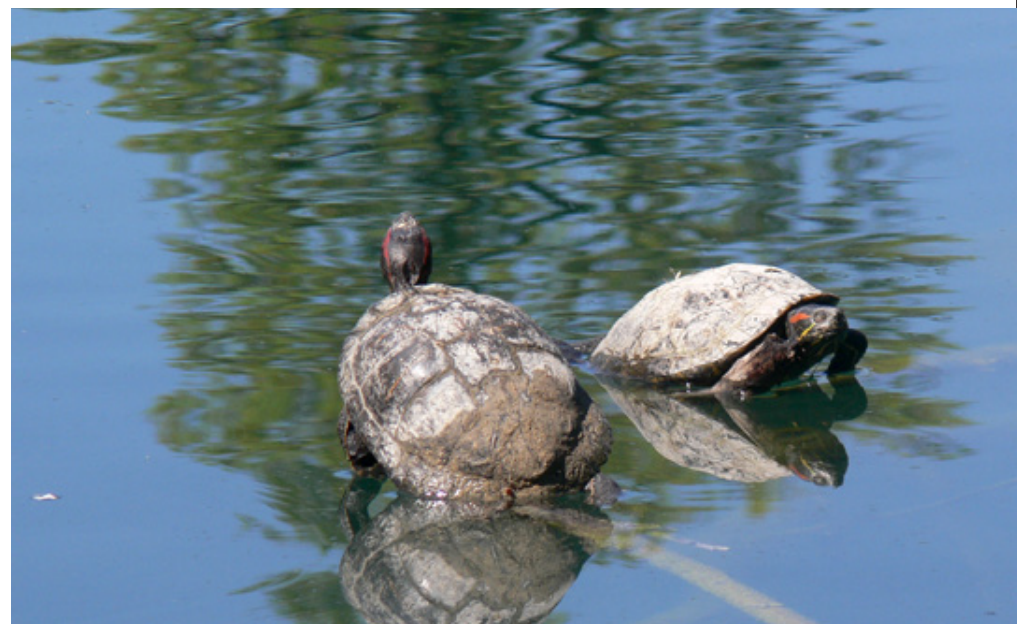
A Naplás-tó a közeli Cinkotai parkerdővel és a Merzse-mocsárral együtt számos vízimadárnak fontos pihenőhelye a tavaszi és őszi madárvonulási időszakban. A tó népszerű szabadidős úti cél a környékeliek számára. Nyaranta kedvelt kiránduló- és horgászhely, de fürödni tilos benne. A gyakorlat ellenére a korcsolyázás is tiltott a befagyott tavon.

A természetközeli terület megismerését jól kiépített, hasznos tanösvény segíti. A tanösvény tábláin feldolgozott témák címszavakban: helytörténet, a terület általános bemutatása; nádas, bokros-füzes és ezek élővilága; alsó-láprét, kaszálók, kemény és puhafák és a tó bemutatása; a teknősökről általában, az árvízvédelemről, a természetvédelemről, a tóhasználatról, a mezőgazdaság és a természetvédelem kapcsolata, az állatvilág, a láperdő és a szántóföldi özönnövények bemutatása.

A túraterület részletes bemutatása

A Naplás-tó és környezete a Budai Tájvédelmi Körzet után a főváros második legnagyobb, 152 hektáros természetvédelmi területe.

Leveli békák

Kivadult ékszerteknősök

A védelem nemcsak a tóra, de annak tágabb környezetére – a Szilas-patak medrének egy szakaszára, illetve az attól délre található Cinkotai-kiserdőre – is kiterjed. A Naplás-tó valójában mesterséges víztározó (Szilas-pataki tározó), de a főváros ökológiai szempontból egyik legértékesebb területe.

A látogatók túlnyomó többsége a tó kedvéért keresi fel a területet. A főváros és környékének legnagyobb állóvize létrejötté óta közkedvelt horgászparadicsom. (A tótól északra található fűzláp csak tudományos célból, engedéllyel látogatható.) A tavat körbe lehet járni, közel egyórás sétával, de az északi oldalon a fűzlápot megkerülve dűlőutakon kell haladni.

Botanikai értékekben talán az alsó láprét a leggazdagabb. Megtekintését a patak gátján futó úton haladva javasoljuk. Letérni nem érdemes, és nem is szabad. A csodálatos látványt nyújtó védett növények csak itt mutatnak szépen, kiásva vagy leszakítva nem maradnak életben. Pusztításuk szigorú büntetést von maga után.

Ezen a területen eredetileg a Szilas-patak völgyében egy botanikailag igen értékes időszakosan vízzel borított *láprét* volt, ennek maradványai a patak mentén elhelyezkedő láprétek és a *fűzláp* értékes növényekkel büszkélkedhet, ilyen például a *szibériai nőszirm*, amelynek az egyik legnagyobb budapesti állományát itt találjuk. Megtalálható még a *struccharaszt*, a *hússzínű ujjaskosbor* és a *réti iszalag*. Összesen több mint négyszáz növényfajt figyeltek meg a területen. Ezek közül csak példaként néhány ritkaság: *jávorka-fényperje*, *konkoly*, *lapi sás*, *egyvirágú csetkaka*, *mocsári lednek*, *kisfészku aszat*, *kardos madársisak*, *selymes boglárka*, *farkasalma*, *fehér zászpa*, *parti fűz*.

A bogár populáció jellegzetes képviselői a *nagytestű bőrfutrinka*, *mezei futrinka*, és a *kis szarvasbogár*. Érdekesebb lepkefajok is élnek itt, így a *farkasalmalepke*, *fecskefarkú lepke* és az *atalanta lepke*.

A vizes élőhely kételtűekben természetesen nagyon gazdag. Gyakori a *petytyes göte*, *barna varangy*, *zöld varangy*, *barna ásóbéka*, *erdei béka*, *gyepi béka*, *tavi béka* és a *levelibéka*.

A hullók csoportját a *fürge gyík*, a *zöld gyík*, *látatlan gyík*, a *vízisikló* és a *mocsári teknős* képviseli. Ez utóbbi számára sajnos erős, nem kívánt konkurenciát jelentenek a tóba szabadon engedett *ékszerteknősök*. Ezért (is) a Naplás-tó a WWF Magyarország mintaterülete, a *mocsári teknős* megfigyelését végzik itt.

A madarak közül több mint 200 madárfajt figyeltek meg a környéken. Jelentős részük csak átutazóban pihen meg itt ősszel és tavasszal. Ezekben az időszakokban több mint százötven különböző fajú szárnyassal találkozhatunk, de a madárvilág évközben is rendkívül gazdag. Legnagyobb számban a vizes élőhelyek (*nyílt víz*, *nádas*, *láprét*, *patak-*

Sziürke gém

Szibériai nőszirm

part) madarai vannak jelen: *törpegém*, *szürke gém*, *kis vöcsök*, *tökés réce*, *cigányréce*, *vízityúk*, *szárcsa*, *guvat*, *bibic*, *nádi tücsökmadár*, *réti tücsökmadár*, *berki tücsökmadár*, *nádirigó*, *foltos nádiposzáta*, *cserregő nádiposzáta*, *énekes nádiposzáta*, *nádi sármány*, *sárga billegető* és *kakukk*. A területen megfigyelt *kis fakopáncs*, *nagy fakopáncs*, *zöld küllő*, *fekete harkály*, *füstifecske*, *molnárfecske*, *parti fecske*, *rigófélék*, *posztafélék*, *pintyfélék*, *széncinege*, *kékcinege*, *barátcinege*, *őszapó*, *csuszka*, *fakusz*, *sárgarigó*, *holló* már nem kötődik a vízi élettérhez. A ragadozókat az *erdei fülesbagoly*, *egerészölyv*, *héja*, *karvaly*, *barna rétihéja*, *vörös vércse* és a ritka *kabasólyom* képviseli.

A bozotos részekben a *mogyorós pele* éli éjszakai életét, míg a vizek mentén a *menyet* és a *hermelin* vadászik.

Maga az erdő 80 hektáros parkerdő, jellemző fafajok: a *kocsánytalan tölgy*, a *fehér akác* és az *erdei fenyő*. Ezekben kívül számos cserje és lágyszárú faj található meg a területen. Ennek köszönhetően az erdő állatvilága is gazdag. Emlősökkel is találkozhatunk, *rókával* gyakrabban, *őzszel* ritkábban.

Tizennyolc állomásból álló tanösvény készült a Naplás-tó köré. A táblákból a természetjárók ismereteket szerezhetnek a tó és környezetének élővilágáról, a mezőgazdaságról, az árvízről, de még az erdőtüzekről is. A tervezők a gyerekekre is gondoltak, számukra 36 db játékos feladatokat tartalmazó táblát helyeztek ki az útvonalra. Olyan túraútvonalat terveztek a tájvédelmi körzetbe, ahol a látogatók nemcsak kikapcsolódhatnak, hanem értékes ismereteket szerezhetnek a változatos élőhelyeket felvonultató terület gazdag élővilágáról.

Három körút segít a környezet és az élővilág megismerésében, ezeket tematikusan építették fel. Sárga a Szilas-patak mente, a kék a tó, míg a zöld az erdő értékeit mutatja be. Az első hat tábla segítségével a területet, a *nádasokat*, az *Alsó-láprétet*, a *kaszálókat*, valamint a *kemény- és puhafa ligeteket* mutatja be. Ez az útvonal eltávolodik a tótól, majd ahogy sorra vesszük a táblákat, újra a tóhoz érkezünk. A hatodik táblával kezdődik a tavat körüljáró túra. Rögtön az első a tóval és a benne élő teknősökkel foglalkozik, majd jön az árvízvédelem, természetvédelem, tóhasználat, a mezőgazdaság és a természet kapcsolata, az állatvilág, a *láperdő*, a *szántóföldi növények*, *vízimadarak*, *ártéri ligeterdő*, *kocsányos tölgyerdő*, a terület gazdájának, a Pilisi Parkerdő Zrt. munkájának bemutatása, végül pedig az invázió, *özönfajok* bemutatása zárja a tó körüli sétát. Az utolsó szakasz megint elkanyarodik a tótól, be az erdőbe. Itt a tűzrakásról, az erdő élővilágáról, az *odúkról* és a *madáretetőkről* olvashatnak az érdeklődők. A terület szabadon látogatható.

Tópart

Javasolt megfigyelési szempontok

- Miért lehetett szükség rá, és hogyan működik az árvízvédelmi tározó? (A csapadékosabb időkben a patak kilépett medréből, és jelentős károkat okozott épületekben, utakban stb. Most a veszélyes vízfelesleg egy természeti tájon terül szét, ott ahol engedik, ahol nem okoz emberi építményekben kárt.)
- Keressünk jelzőket a tó jellemzésére! (Mesterséges, kezelt, horgász, rekreációs, mocsarasodó...)
- Mért a láprét a védett terület együttes legértékesebb része? (Mert ez a hely még közelít a természetes állapothoz, így igen gazdag fajokban az élőhely.)
- Miért bizonyít a láprét gazdag kosbor és nőszirmos állománya? (Azt, hogy a terület bolygatatlan, természetközeli.)
- Érvelj, miért hasznos, és miért nem szerencsés az akác-fenyves-tölgyes erdő telepítése a tó közelében! (Hasznos: védő /puffer/ terület, új élőhelyeket teremtett, gazdagabb lett az élővilág. Nem szerencsés: A fehér akác és a fekete fenyő nem őshonos a területen, így a természetvédelmi terület értékét rontja.)
- Miért nem kívánatos az élőhelyen a nem honos teknősök (pl. ékszerteknősök) jelenléte? (Táplálék és élőhely-konkurrens a honos mocsári teknősnek.)
- Állítsunk össze ide illő táplálék láncot, és azt rajzoljuk le táplálékpiramisként! (Zöldalga, bolharák, keszeg, csuka, gém. Lerajzolva a piramisba: az alsóbb szinteken több, aprótermetű faj van, felfelé haladva az egyedszám csökken, a testtömeg nő.)
- Miért vonulnak el ősszel a költöző madarak délebbre? (Elsősorban nem a hideg, hanem a táplálékhiány miatt: a rovarok, kételtűek, hüllők... elbújnak, a víz befagyhat...)
- Fogalmazzuk meg a három alapvetően eltérő védett területi egység különbözőségét! (A *láprét* szinte eredeti állapotú, a legértékesebb élővilággal. A *tó* mesterséges eredetű, de fajokban gazdag élőhely. Az ültetett erdő a mozaikosságának köszönhetően jelentős *erdei élőhely*.)
- Figyeljük meg a horgászok tevékenységét! Mennyire egyeztethető össze a természetvédelemmel? (Nehezen: a part taposása, a madárvilág zavarása, mesterséges halfauna, etetőanyaggal felesleges szerves anyag bevitel, beszakadó szelvények...)
- Milyen természetvédelmi beavatkozást javasolnánk a terület kezelőjének? (A védett területen elvárt viselkedést bemutató táblák kihelyezését. Látogató-

központ építését: parkoló, WC, információs anyag, padok, asztalok, esőbeálló... Madárlesek kiépítése, ill. részleges nádaratás és mederkotrás, a horgászás /feltételeinek/ korlátozása...)

- Rajzoljunk térkép vázlatot a bejárt útvonal mentén látott élőhely típusok bejelölésével!

Egy kis pedagógia

ISMERETFELDOLGOZÁSI MÓDSZEREK:

A tavi élőhely, a láprét és a telepített erdő növénytársulásainak, életközösségeinek megismerése, felismerése, leírása, bemutatása. Az élővilág környezethez való alkalmazkodásának módjai, „túlélési stratégiák”. Invázív fajok és környezetidegen állatok (ékszerteknős) környezeti hatásai. Állatfajok besorolása, élethe-lyük és táplálkozási kapcsolataik sajátosságai. Vonuló és állandó madárfajok megismerése.

Vadkacsák

NEVELÉSI MÓDSZEREK:

Gyakorlással jártasság szerzése a növények és állatok felismerésében, növény- és állathatározók használatában. Jártasság szerzése a vízi madarak és víz környékén élő madarak megkülönböztetésében, rendszerezésében, alkalmazkodóképességük megállapításában. Felvilágosítás, véleménycsere, vita környezet- és természetvédelmi kérdésekben (horgászat, sok látogató, hulladék, élőhely-idegen állatok elhelyezése).

Hasznos lehet

JAVASOLT IDŐSZAK: A vizes élőhelyek madárvilága elsősorban a tavaszi és őszi vonulások idején látványos. Ilyenkor könnyebben kerül szemünk elé ritkaság. Nyáron a gyakoribb költő fajok lelhetők fel. A láprét májusban a legpompásabb. **POZITÍVUMOK:** Jól megközelíthető helyszín. A tanösvény hasznos ismertető-táblákkal jól ellátott.

NEGATÍVUMOK: Hétvégeken jelentős a kirándulók sokasága, a horgászok jelenléte. Ilyenkor kevés a parkolóhely.

TIPP: 1. Közlekedjünk a tóhoz kerékpárral! 2. Kérjünk meg egy horgászt, meséljen a tóban lévő halakról, azok horgászatáról!

Felhasznált és javasolt szakirodalom:

BAJOR ZOLTÁN: *Budapest természeti kalauza*. Kossuth Kiadó, 2009

DUHAY GÁBOR (SZERK.): *Ökoturizmus a védett természeti területeken*. KvVM, 2006

http://www.youtube.com/watch?v=2GTmn4_ooIU

<http://www.karpat-medence.hu/c.php?c=budapest-naplas-to-szilas-patak>